

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

Кафедра Фінансового менеджменту та фондового ринку

РЕФЕРАТ
кваліфікаційної роботи
на здобуття освітнього ступеня магістра
зі спеціальності 072 «Фінанси, банківська справа та страхування»
(шифр та найменування спеціальності)
за магістерською програмою професійного спрямування
«Фінансовий та страховий менеджмент»
(назва магістерської програми)

на тему: **«Розвиток особистого страхування в Україні: проблеми та перспективи»**.

Виконавець:

студентка ЦЗВФН

Керекеша Ольга Владиславівна _____

(прізвище, ім'я, по батькові)

/підпис/

Науковий керівник:

доктор економічних наук, доцент

(науковий ступінь, вчене звання)

Гончаренко Олена Миколаївна _____

(прізвище, ім'я, по батькові)

/підпис/

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Досвід європейських країн з розвинутою ринковою економікою свідчить про те, що особисте страхування населення є найважливішим елементом соціальної системи держави, яке дозволяє успішно вирішувати багато суспільних проблем, а також задовольняти потреби фізичних осіб в забезпеченні стійких гарантій захисту їх економічних інтересів, збереження добробуту і здоров'я.

Наразі перед страховиками постає багато проблем, які потребують вирішення, але незважаючи на це страховий сектор, як важливий сегмент фінансового ринку, сьогодні є одним із найприбутковіших. Активи страхових компаній збільшуються із кожним роком. Страховики стають одними із найпривабливіших інвесторів серед усіх суб'єктів фінансового ринку, а особисте страхування, є універсальним інструментом для вирішення багатьох соціальних завдань.

Актуальність теми дослідження впливає з того, що особисте страхування в Україні розвивається швидкими темпами, страхові компанії з року в рік нарощують свій капітал, розширюють коло клієнтів, збільшують кількість та якість страхових послуг, а однією з необхідних умов динамічного зростання української економіки є ефективне функціонування механізму страхування.

Метою кваліфікаційної роботи є огляд та аналіз сучасного стану і перспектив розвитку особистого страхування в Україні, постановка основних проблем і розробка, на основі проведеного аналізу, пропозицій для їх ефективного вирішення.

Об'єктом дослідження є процеси формування та надання послуг з особистого страхування.

Предметом дослідження є економічні відносини між страховиками і страхувальниками, які виникають в процесі надання страхових послуг з особистого страхування.

Для здійснення поставленої мети кваліфікаційної роботи магістра визначено наступні **задачі**:

- визначити економічну сутність особистого страхування;
- розглянути класифікацію особистого страхування;
- дослідити механізм надання страхових послуг з особистого страхування;
- проаналізувати умови надання страхових послуг з особистого страхування та конкурентні переваги ПрАТ «СК «Уніка», ПрАТ «СК «ПЗУ-Україна» та ПрАТ «СК «Провідна»;
- розглянути методику оцінки послуг з особистого страхування;
- проаналізувати сучасні тенденції розвитку ринку особистого страхування в Україні;
- визначити проблеми розвитку особистого страхування в Україні;
- надати рекомендації щодо удосконалення механізму надання страхових послуг з особистого страхування в Україні.

Інформаційна база дослідження. Проводячи дослідження ми спиратимемося на законодавчі та нормативні акти, які регулюють страховий ринок в Україні, на роботи зарубіжних економістів, які працювали над визначенням закономірностей функціонування і розвитку страхового ринку, розробляли варіанти ефективної для розвитку економіки державної політики. Також предметом нашого вивчення буде вітчизняна література українських авторів, які займалися проблемами розвитку особистого страхування в Україні, а також періодичні видання, які дозволяють визначити сучасні тенденції ринку особистого страхування в Україні.

Структура та обсяг роботи. Кваліфікаційна робота магістра складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел (56 найменувань). Загальний обсяг роботи становить 90 сторінки. Основний зміст викладено на 84 сторінках. Робота містить 12 таблиць, 15 рисунків.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У першому розділі «Теоретичні основи формування особистого страхування» розглянуто сутність страхового ринку, визначені наукові підходи щодо формування системи страхових відносин щодо надання послуг з особистого страхування.

Особисте страхування є однією із галузей страхування. Воно пов'язане із організацією забезпечення страхового захисту особистих доходів громадян у результаті настання ризиків, які можуть погрожувати їхньому життю або стану здоров'я. Особисте страхування має безпосереднє відношення до особливої сфери процесу відтворення (відтворення робочої сили) і зумовлене ризиковим характером діяльності людей різної професійної спрямованості та підвищеним ступенем ризику, який визначається безліччю факторів (погіршення стану навколишнього природного середовища, зростання числа явищ криміногенного характеру, низька якість продуктів харчування, низький рівень медичного обслуговування населення і т. д.).

Особисте страхування можна визначити як галузь страхової діяльності, яка має на меті надання певних послуг як фізичним (окремим громадянам, членам їхніх сімей), так і юридичним особам (наприклад, страхування працівників за рахунок коштів підприємств від нещасних випадків). Ці послуги передбачають страховий захист страхувальників (застрахованих) у разі настання несприятливих подій для їхнього життя і здоров'я.

Особливістю цієї галузі порівняно з іншими є те, що об'єкти особистого страхування (життя, здоров'я, працездатність людини) не мають вартісної оцінки. Тому вважається, що в особистому страхуванні не відбувається компенсації матеріальної шкоди, а виплати страховика на користь страхувальника (застрахованого) або його родини мають характер фінансової допомоги.

У особистому страхуванні об'єктом виступають майнові інтереси, пов'язані з життям, здоров'ям, працездатністю й пенсійним забезпеченням людини. У всіх розвинених країнах особисте страхування виступає чинником соціальної стабільності, джерелом інвестиційних ресурсів для економіки,

механізмом зниження витратної частини бюджету на соціальні програми. У особистому страхуванні особливо важливо не просто надати клієнтові гарантію виплати страхової суми, а економічно зацікавити в оформленні страхового документа.

Ринок особистого страхування в Україні є частиною страхового ринку, що проходить процес становлення. Дослідженню функціонування галузі особистого страхування приділяють увагу багато вітчизняних науковців, серед яких О. Залетов, Н. Нагайчук, В. Базилевич, М. Александрова, Л. Примостка, С. Реверчук, С. Осадець, В. Плиса, М. Мних, О. Славіна, К. Слюсаренко, О. Солдатенко, Я. Шумелда та інші.

Розвиток особистого страхування має важливе значення по відношенню до соціально-економічного стану держави та соціального захисту кожної людини. Так, з одного боку, воно захищає здоров'я, працездатність та добробут людей, а з іншого – стабілізує розвиток економіки завдяки накопиченню коштів та інвестуванню їх в економіку держави, яке має довготривалий характер.

На сьогоднішній день особисте страхування є формою захисту від ризиків, що загрожують життю, здоров'ю та працездатності людини.

Особисте страхування також має свою структуру і поділяється на підгалузі. Віднесення до тієї чи іншої підгалузі особистого страхування визначається: переліком страхових ризиків, які включаються до обсягу відповідальності страховика і є підставою для здійснення страхових виплат; строком дії договору (від цього залежать принципи підходу до розрахунку тарифних ставок як економічної основи проведення страхування).

Тож основний принцип віднесення до конкретної підгалузі тісно пов'язаний із накопиченням страхової суми. Страхування життя об'єднує у собі усі накопичувальні види страхування.

У другому розділі «Методичні та практичні аспекти аналізу особистого страхування в Україні» досліджено методик аналізу ринку особистого страхування, проаналізовано сучасні тенденції розвитку ринку особистого страхування, проведено аналіз особливостей надання послуг з особистого страхування на прикладі СК «ПЗУ Україна», СК «Уніка», СК «Провідна».

Особисте страхування є складовою системи послуг страхового ринку будь-якої держави. Оскільки страховий ринок в Україні на сьогоднішній день знаходиться на стадії розвитку, то він потребує постійного ґрунтового якісного та кількісного аналізу розвитку його тенденцій.

Взагалі, кількісні та якісні показники, за якими аналізується страховий ринок країни в цілому одні й ті самі для всіх підгалузей страхування. Існують лише незначні відмінності аналізу, які пов'язані, безпосередньо зі специфікою функціонування тієї чи іншої підгалузі. Як правило, для аналізу діяльності страхових компаній використовують показники страхової статистики.

Всі показники, які підлягають статистичному вивченню, поділяються на дві групи. Перша група показників страхової статистики відображає процес формування страхового фонду, а друга – його використання.

Задачами актуарних розрахунків у галузі страхування є: вивчення ризиків у рамках страхової сукупності; визначення ймовірності настання страхового випадку, частоти і ступеня тяжкості збитку; обґрунтування необхідних резервних фондів страховика і джерел їх формування; дослідження норми вкладення капіталу (процентної ставки) і визначення залежності між процентною ставкою та розміром бруто-ставки та цілий ряд інших задач.

Сучасний стан розвитку ринку особистого страхування в Україні свідчить про те, що цей сегмент страхового ринку поступово долає негативні наслідки кризи та виходить на відповідний рівень розвитку. За оцінками фахівців, страховий ринок - це найперспективніший сектор фінансового ринку в плані розвитку.

У I півріччі 2019 року в порівнянні з I півріччям 2018 року на 3 865,8 млн. грн. (16,5%) збільшився обсяг надходжень валових страхових премій, обсяг чистих страхових премій збільшився на 3 373,8 млн. грн. (20,1%). Збільшення валових страхових премій відбулося майже по всіх видах страхування, а саме: автострахування (КАСКО, ОСЦПВ, "Зелена картка") (збільшення валових страхових платежів на 1 259,6 млн. грн. (21,1%)); медичне страхування (збільшення валових страхових платежів на 711,3 млн. грн. (42,5%)); страхування від вогневих ризиків та ризиків стихійних явищ (збільшення валових страхових платежів на 662,1 млн. грн. (31,2%)); страхування майна (збільшення валових страхових платежів на 422,5 млн. грн. (13,4%)); страхування життя (збільшення валових страхових платежів на 357,9 млн. грн. (20,7%)); страхування медичних витрат (збільшення валових страхових платежів на 354,2 млн. грн. (65,3%)); авіаційне страхування (збільшення валових страхових платежів на 164,0 млн. грн. (63,8%)); страхування від нещасних випадків (збільшення валових страхових платежів на 109,1 млн. грн. (13,1%)) [48, 53, 56].

Питома вага чистих страхових премій у валових страхових преміях за I півріччя 2019 року становила 73,7%, що на 2,2 в.п. більше в порівнянні з I півріччям 2018 року.

Протягом аналізованого періоду зменшилась кількість укладених договорів страхування на 2 418,8 тис. одиниць (або на 2,4%), при цьому на 3 193,7 тис. одиниць (або на 4,9%) зменшилась кількість договорів з обов'язкового страхування за рахунок зменшення договорів страхування від нещасних випадків на транспорті на 3 422,2 тис. одиниць (або на 5,6%). Кількість укладених договорів зі страхування життя зросла на 918,7 тис. одиниць (або на 76,7%).

У 2019 році обсяг валових страхових виплат/відшкодування у порівнянні з I півріччям 2018 року збільшився на 597,4 млн. грн. (9,8%), обсяг чистих страхових виплат збільшився на 664,0 млн. грн. (11,3%). Зростання обсягів валових страхових виплат у I півріччі 2019 року мало місце у більшості видів страхування: автострахування (збільшення валових страхових виплат на 325,8 млн. грн. (11,1%)), медичне страхування збільшення валових страхових виплат на 291,9 млн. грн. (29,1%), страхування медичних витрат (збільшення валових страхових виплат на 35,9 млн. грн. (25,0%)). При цьому, зменшилися валові

страхові виплати зі страхування життя (зменшення валових страхових виплат на 105,9 млн. грн. (27,1%)), страхування кредитів (зменшення валових страхових виплат на 42,3 млн. грн. (75,1%)), страхування майна (зменшення валових страхових виплат на 41,0 млн. грн. (13,9%)).

Рівень валових виплат у I півріччі 2019 р. у порівнянні з аналогічним періодом 2018 року зменшився на 1,5 в.п. та становив 24,4%. Рівень чистих страхових виплат станом на 30.06.2019 становив 32,4%, що менше на 2,6 в.п. у порівнянні з аналогічним періодом минулого року. Високий рівень валових та чистих страхових виплат спостерігається з медичного страхування – 54,3% та 57,0%, за видами добровільного особистого страхування – 35,4% та 39,5%, за видами недержавного обов'язкового страхування – 36,0% та 36,8% (з обов'язкового страхування цивільної відповідальності власників транспортних засобів – 42,9% та 43,4%) відповідно.

Таким чином, на основі проведеного кількісного та якісного аналізу ринку страхування України й галузі особистого страхування, можна зробити висновок про те, що з метою його подальшого розвитку, популяризації довгострокових видів страхування, а саме страхування життя, мінімізації псевдо страхування необхідне більш чітке і обґрунтоване державне регулювання ринку страхових послуг.

Проведено порівняння основних умов надання послуг з різних видів особистого страхування лідерів українського ринку особистого страхування (СК «Уніка», СК «ПЗУ-Україна» та СК «Провідна») та встановлено їх конкурентні переваги

У третьому розділі «Перспективи розвитку особистого страхування в Україні» визначено перспективні напрямки розвитку особистого страхування.

Розвиток особистого страхування, як і розвиток страхового ринку в цілому, відбувається в Україні нерівномірно. Це викликано складною економічною ситуацією, низьким рівнем платоспроможності населення, недосконалістю законодавчого забезпечення, «турбулентністю» політичної ситуації в країні, неузгодженістю економічних інтересів суб'єктів страхового ринку та рядом інших причин.

Обсяги укладених договорів у розрізі підгалузей особистого страхування на сьогоднішній день мають тенденцію до зростання. Зараз майже усі страхові компанії, які займаються ризиковими видами страхування, мають ліцензії на здійснення добровільного медичного страхування або добровільного страхування від нещасних випадків.

Проведений аналіз ринку особистого страхування свідчить, що даний сегмент страхового ринку повільно, але досить впевнено розвивається. Однак існує ряд чинників, які суттєво пригальмовують його розвиток.

У ході дослідження були виявлені наступні актуальні проблеми особистого страхування населення: незавершена реформа у галузі медичного страхування, державні медичні структури нині не зацікавлені в співробітництві зі страховими компаніями; реалізація прийнятого законопроекту України «Про загальнообов'язкове державне медичне страхування» на практиці зводиться до низки проблем: навантаження на державний бюджет та зростання фіскального

тиску на внески платників, корупційність процесу, непрозора система ціноутворення на етапі формування референтних цін для дистриб'юторів і т. д.; неефективна діяльність законотворців в галузі страхування – страховий ринок України в черговий раз входить в нову фазу без довгострокової стратегії розвитку; низький рівень довіри до ринку особистого страхування та страхової культури населення в цілому; шахрайство страховальників, фіктивне перестраховування, недостатнє регулювання страхового посередництва; повільні темпи реструктуризації економіки, низький рівень платоспроможності населення, зatoryжна політична криза тощо.

ВИСНОВКИ

У кваліфікаційній роботі ми розглянули: сутність, функції та особливості формування та розвитку особистого страхування; класифікацію особистого страхування, особливості надання послуг з особистого страхування. Був зроблений аналіз основних тенденцій функціонування і розвитку ринку особистого страхування України у 2013-2019 рр. та розглянуті страхові послуги і основні фінансові показники діяльності українських страховиків.

Ми також зупинилися на проблемах розвитку особистого страхування в Україні, основних сучасних тенденціях його розвитку; дослідили особливості надання послуг з видів особистого страхування; визначили основні напрямки удосконалення та реформування ринку особистого страхування в Україні та перспективи його розвитку в майбутньому.

На основі аналізу сучасного стану, проблем та перспектив розвитку особистого страхування, можна зробити висновок, що існує ряд невирішених проблем, для усунення яких ми пропонуємо наступні рекомендації:

- вдосконалення їх правового, ресурсного та організаційного забезпечення надання послуг з особистого страхування;
- підвищення ефективності роботи держструктур та їх співпраця зі страховими компаніями, а також створення об'єднань страховиків з найважливіших проблем страхування;
- вдосконалення діяльності самих страхових компаній та підвищення рівня якості послуг, що вони надають на базі єдиної системи критеріїв;
- створення оптимальної структури співвідношення між обов'язковим і добровільним страхуванням;
- оптимізація процесів захисту прав споживачів, заохочення до придбання страхових послуг та формування страхової культури населення.

Отже, першочерговою метою державної політики розвитку ринку особистого страхування повинно стати перетворення страхування в ефективну складову соціального захисту населення, створення привабливого і доступного для страховальників ринку страхових послуг, введення в Україні перевірених світовою практикою форм і видів страхування.

Запропоновані заходи з удосконалення механізму функціонування особистого страхування в Україні є актуальними та потребують вирішення на сучасному етапі економічного розвитку.